

HERBERT SALU (aastani 1936 Sallo) - 100

(15. XI 1911 – 1. X 1988)

(kirjandusteadlane ja romaanikirjanik)

Viljakas ja laialdaste teadmistega kirjandusloolane sündis Viru-Jaagupi kihelkonnas Küti mõisas aedniku pojana. Aednikutööle tegi lõpu mõisate võõrandamine ja kirjaniku poisipõlv möödus vanaisa kodus Viru-Nigulas Varudi külas. 1924. aastal suri Herberti isa, 1927. aastal ema. Selleks ajaks oli noormees läbi käinud kohalikud algkoolid ja õppis Rakvere Õpetajate Seminaris.

Koolivaheaegadel pidi Herbert Salu tööga talveks elatisraha teenima. Õnneks leidis ka häid sugulasi ja eestkostjaid ning see võimaldas seminari lõpetamise ja tööle asumise Viru-Jaagupi algkooli. 1935-1938 töötas ta Kõnnu algkooli juhatajana, edaspidi mitmetes teistes koolides õpetajana, samal ajal õppis Tartu Ülikoolis filosoofiateaduskonnas eesti keelt ja kirjandust ja lõpetas stuudiumi 1943. aastal magistrikraadiga.

1943. aastal põgenes Herbert Salu Soome, kust siirdus järgmisel aastal Rootsi, olles seal esialgu arhiivi- ja raamatukogutööl. Ühtlasi jätkus õppimine Lundi ja Turu ülikoolis, käis stipendiaadina USA-s ja Saksa Liitvabariigis. Hiljem töötas Turu ja Tampere ülikoolides ja 1978. aastani Lundi ülikooli Soome-ugri Instituudi uurijaassistendina.

Kirjanduslikud huvid ärkasid noormehel varakult.

Ta meenutab: „*Esimesed katsed oma mõtisklustele kirjas vormi anda tegin koolipõlves, kui tuli igapäevast leiba teenida tõrvapõletajana, palgiparvetajana või vagunilaadijana: siis olid inspiratsiooniajad väga piiratud.*“

Ulatuslikumate tööde juurde jõudis Salu alles paguluses, aga ka siis sündisid tema raamatud õpingute käigus või ametkohustuste kõrval.

Herbert Salu viis kultuuriloolist ja biograafilist romaani ilmusid aastail 1953 – 1986.

„**Õnneraha**“ (Toronto, 1953) - jutustab külakoolmeistrist ja köstrist Ignatsi Jaagust

„**Surmatrummid ja pajupill**“ (Lund, 1954) - peategelaseks on eesti esimene luuletaja Käsü Hans

„**Talvepaleest Lubjasaarele**“ (Toronto, 1966) – romaan kunstnik Johann Kölerist

„**Lasnamäe lamburid**“ (Lund, 1978) ja „**Siiditee serval**“ (Lund, 1986) – romaanid kujutavad kirjamees Reiner Brocmanni eri elujärke.

Herbert Salu panus eesti kultuuri ajalukku ei piirdunud ilukirjandusega, tema põhiliseks alaks oli hoopis kirjandusteadus. Sealjuures oli Salu paguluses peaaegu ainuke sellele alale pühendunu.

Ta on avaldanud 18 raamatut, rääkimata kirjutistest koguteostes ja perioodikas. Viimaseks tööks jäi autobiograafia käsikiri.

